

Onderwerp

Doorwerking Brede Welvaart binnen de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland

Aanleiding

In het coalitieakkoord is afgesproken het perspectief van brede welvaart centraal te stellen, waarna Provinciale Staten op 4 juni 2024 zijn geïnformeerd over de uitdaging bij het monitoren van brede welvaart (PZH-2024-854273214). Op basis van de eerder uitgevoerde toekomstverkenning '[brede welvaart als kompas](#)', is een eerste doorwerking van brede welvaart binnen de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland verkend. De monitor leefomgeving geeft een beeld hoe onze leefomgeving eruit ziet, gezien vanuit provinciale opgaven. Dit zegt nog weinig over hoe het gaat met de Zuid-Hollanders, een wens vanuit de Agenda brede welvaart. Wij zien kansen om beide opgaven te combineren, door de monitor leefomgeving verder te ontwikkelen, waarmee het naast een schets van de leefomgeving, óók iets zegt over de brede welvaart van inwoners van Zuid-Holland. Dat kan niet in één keer, maar we willen dit jaar al een pilot doen door de vorig jaar opgeleverde '[Toekomstverkenning brede welvaart](#)' als duiding en voorbeeld mee te nemen in de monitor. Daarnaast schetsen we ook welke mogelijke ontwikkelingen we voor ons zien in de volgende actualisaties om provinciaal te monitoren op brede welvaart. Hierbij gebruiken we naast de opgedane kennis van de Toekomstverkenning, ook de overige monitoren brede welvaart van bijvoorbeeld het CBS, Rabobank en andere provincies als inspiratie.

Brede Welvaart in Zuid-Holland

Er bestaat een breed gedeeld inzicht, niet alleen onder economen maar ook breder in de maatschappij, dat een maatstaf als Bruto Nationaal (of Regionaal) Product niet voldoende weergeeft hoe welvarend een land of regio is en hoe het met de inwoners van die regio gaat. Naast materiële welvaart zouden we ook moeten kijken naar sociale en ecologische welzijnsindicatoren, naar de ontwikkeling van welvaart in brede zin dus.

Maar hoe kunnen we het begrip 'brede welvaart' vertalen naar en toepassen in Zuid-Holland? In beschikbare monitoren voor Brede Welvaart scoort Zuid-Holland relatief laag ten opzichte van andere provincies, maar de gemiddelde Zuid-Hollander bestaat niet. Het datagedreven toekomstonderzoek brede welvaart, uitgevoerd vanuit het perspectief van inwoners, heeft in een eerste stap vier verschillende **signaleringskaarten** opgeleverd die interessant zijn om te betrekken bij de verdere doorwerking binnen de monitor leefomgeving. In deze kaarten is gekeken naar hoe het gaat met de Zuid-Hollanders vanuit een combinatie van harde en zachte aspecten, metingen en waarderingen, op de thema's:

- Ben je gezond?
- Ben je tevreden met je omgeving?
- Heb je regie over je eigen leven?
- Kan je meedoen?

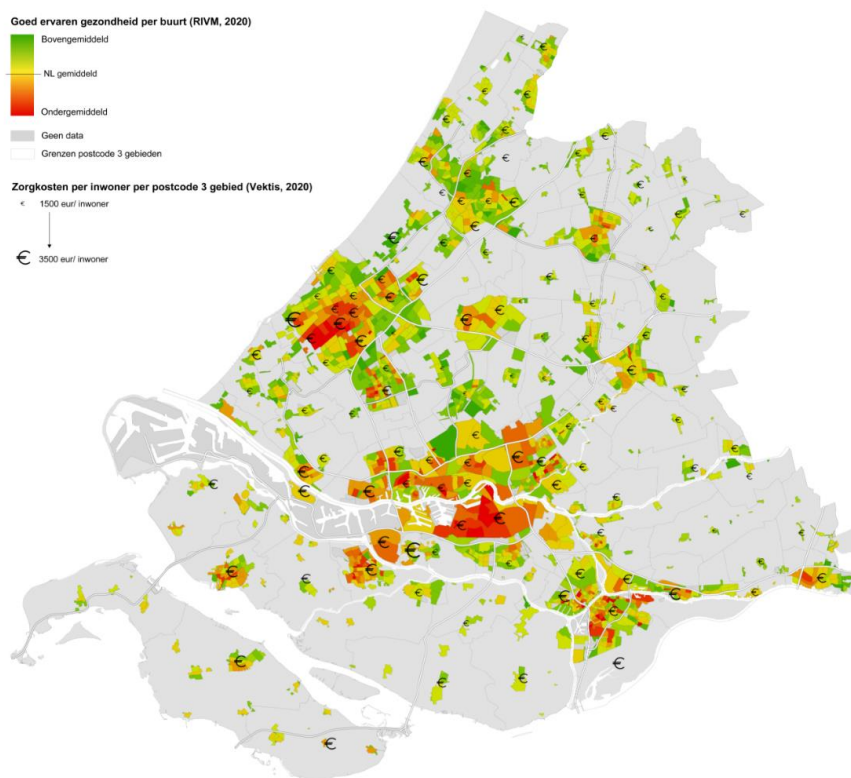
De signaleringskaarten worden hieronder kort toegelicht en weergegeven.

Ben je gezond?

De Provincie Zuid-Holland staat op de tiende plek tussen de twaalf Nederlandse provincies als het gaat om ervaren gezondheid ([Regionale Monitor Brede Welvaart 2023](#)). In de signaleringskaart zijn twee lagen informatie gecombineerd: ervaren gezondheid en zorgkosten. Er zijn veel verschillen tussen de Zuid-Hollandse buurten. Het valt op dat de buurten met de laagste scores zich niet alleen in de stedelijke gebieden bevinden, maar ook in een aantal kleinere kernen. Daarnaast voelen relatief veel mensen in naoorlogse wijken zich niet gezond.

Ervaren gezondheid is een goede voorspeller voor daadwerkelijk zorgkosten. Maar in de kaart zijn er ook gebieden te zien met relatief hoge zorgkosten waar mensen zich gezond voelen en andersom. Dat kan verschillende redenen hebben zoals toegang tot zorg, buurten met veel ouderen of met veel autogebruik. Dit vraagt om verdiepende analyses.

Indicator op de kaart

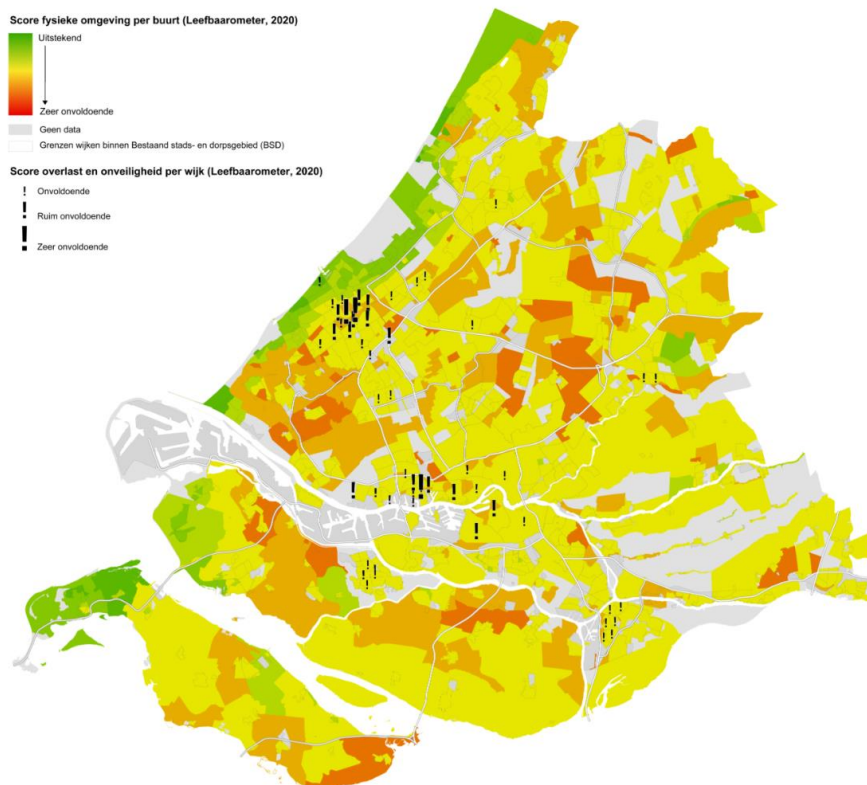

De indicator op de kaart combineert de data van **Goed ervaren gezondheid (RIVM, 2020)**, met de **Zorgkosten per inwoner per postcode 3 gebied (Vektis, 2020)** vanuit zorgverzekeraars.

Ben je tevreden met je omgeving?

De Provincie Zuid-Holland scoort het laagst als het gaat om tevredenheid met de woonomgeving. ([Regionale Monitor Brede Welvaart 2023](#)). In de kaart zijn twee lagen informatie te zien: de score van de fysieke omgeving per buurt en wijken die hoog scoren op overlast en onveiligheid. Het valt op dat weinig plekken goed gewaardeerd worden, behalve de buurten aan de kust. Landelijke gebieden scoren niet beter dan stedelijke gebieden. Overlast en onveiligheid is meestal een probleem in de grotere kernen.

Indicator op de kaart

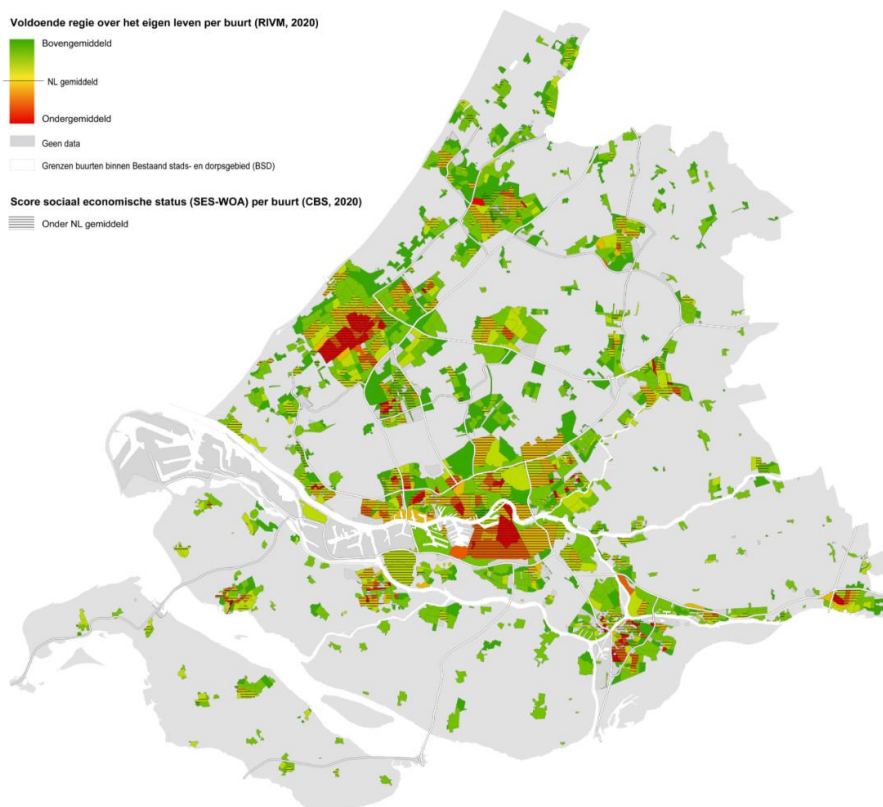

De indicator op de kaart combineert de data van **fysieke omgeving per buurt (Leefbaarometer, 2020)**, met de data over **Overlast en onveiligheid per wijk (Leefbaarometer, 2020)**, voor alleen de wijken met de laagste scores (onvoldoende, ruim onvoldoende en zeer onvoldoende).

Heb je regie over je eigen leven?

De kaart laat een combinatie van twee indicatoren zien: regie over het eigen leven en lage sociaaleconomische status. In de meeste buurten waar relatief veel mensen weinig regie ervaren is de sociaaleconomische status laag, maar er zijn veel buurten waar mensen veel regie over het eigen leven ervaren die een lage sociaaleconomische status hebben zoals bijvoorbeeld in het centrum van Leiden, Delft en in een aantal kleinere kernen.

Indicator op de kaart

De indicator op de kaart combineert de data van **Regie over het eigen leven (RIVM, 2020)**, met data van alle buurten met een lage score (onder NL gemiddeld) op **Sociaaleconomische status (SES-WOA) per buurt (CBS, 2020)**.

Kan je meedoen?

De toekomstige kansen van basisschoolleerlingen in Zuid-Holland zijn ook heel verschillend. Om deze kansen per buurt te visualiseren zijn twee indicatoren gecombineerd in de kaart: risico op onderwijsachterstand en bereikbaarheid van dagelijkse voorzieningen op loopafstand. Er is geen directe relatie tussen de indicatoren te zien. Zuid-Holland scoort heel goed in verschillende monitoren als het gaat om de bereikbaarheid van voorzieningen. Ook in kleinere kernen hebben veel kinderen voorzieningen in de buurt, maar het valt op dat inwoners van veel buurten in middelgrote kernen als Alphen aan den Rijn, Zoetermeer en Hellevoetsluis niet alle voorzieningen op loopafstand hebben. De risico op onderwijsachterstanden lijkt groter in naoorlogse wijken in middel- en grotere kernen.

Indicator op de kaart

Risico op onderwijsachterstanden basisschoolleerlingen per buurt (CBS, 2021)

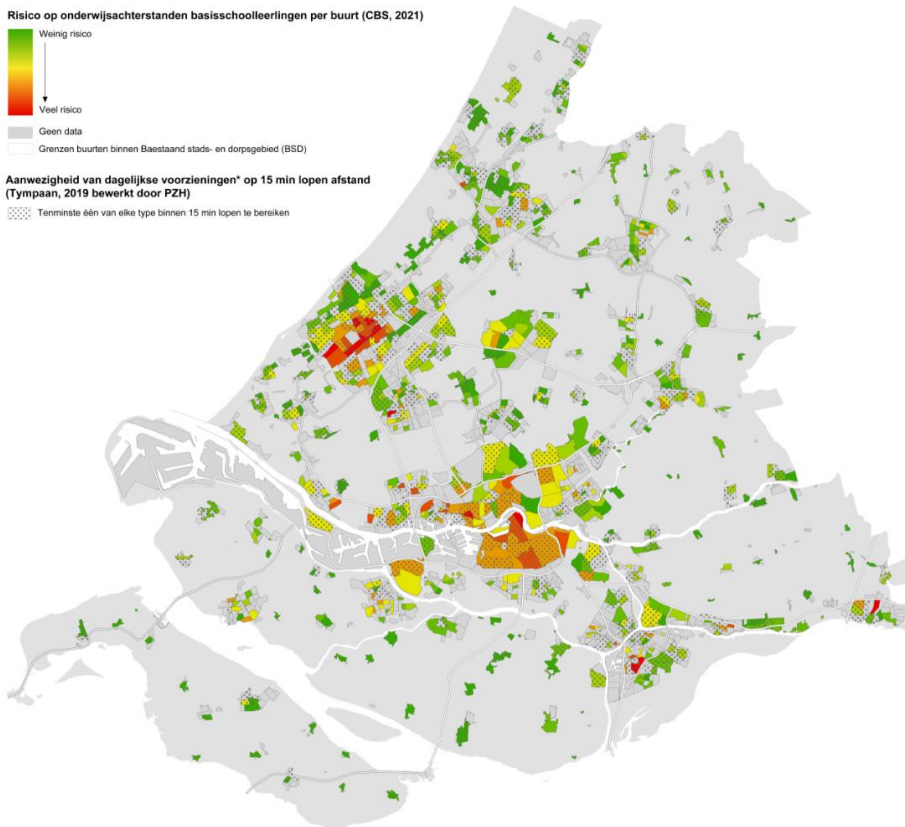

Geen data

Grenzen buurten binnen Baastand stads- en dorpsgebied (BSD)

Aanwezigheid van dagelijkse voorzieningen* op 15 min lopen afstand (Tympaan, 2019 bewerkt door PZH)

Terminste één van elke type binnen 15 min lopen te bereiken

De indicator op de kaart combineert de data van **Risico op onderwijsachterstanden basisschoolleerlingen per buurt (CBS, 2020)**, met gegevens over de **Aanwezigheid van dagelijkse voorzieningen op 15 min lopen afstand (Tympaan, 2019, bewerkt door PZH)**.

Doorwerking op indicatorniveau

De signaleringskaarten uit de toekomstverkenning brede welvaart leren ons dat het voor het perspectief brede welvaart nodig is om de beschikbare data en informatie op een zorgvuldige manier in te zetten om een uitspraak te kunnen doen over hoe het gaat met de Zuid-Hollanders. Kijken vanuit het perspectief van brede welvaart naar de indicatoren van de huidige Monitor Leefomgeving Zuid-Holland zal er naar verwachting toe leiden dat de huidige indicatoren van aangepaste beoordelingscriteria worden voorzien.

In het brede welvaartsdenken staat de kwaliteit van leven van mensen centraal. Wat mensen belangrijk vinden, kan niet zonder hen worden bepaald. Daarom is naast kwantitatieve data ook kwalitatieve data nodig, bijvoorbeeld via inwonersonderzoek. Voor een deel gebeurt dit al via de huidige Monitor Leefomgeving, bijvoorbeeld met de Leefbaarometer. In de toekomst kunnen aanvullende subjectieve meetmethoden worden ingezet.

Verbindende perspectieven vanuit brede welvaart

Naast de signaleringskaarten bevat de toekomstverkenning brede welvaart ook **drie voorbeelden van verbindende perspectieven over de grenzen van beleidsterreinen heen**, waarin de focus is gelegd op de vraag hoe we op basis van Brede Welvaart nieuwe beleidsdoelen zouden kunnen formuleren. De kaarten bij deze verbindende perspectieven maken een concrete stap om op buurtniveau te testen waar opgaven uit verschillende sectoren elkaar versterken. Hiervoor is in de toekomstverkenning gekeken naar een kruisbestuiving van de acht brede welvaartsdimensies van het CBS¹ (hier en nu) met concrete beleidsbouwstenen en meetbare elementen uit verschillende beleidsvelden. De drie voorbeelden van verbindende perspectieven zijn samengesteld met het oog op actuele maatschappelijke opgaven die in Zuid-Holland spelen. Bij *dichtbij en bereikbaar* zijn elementen uit verstedelijking, bereikbaarheid en gezondheid in samenhang gebracht, bij *‘toekomstbestendig’* zijn het elementen uit het bodem- en watersysteem, gekoppeld met natuuropgaven en kansen voor circulaire economie. Bij *‘samen en hecht’* staat het sociale perspectief met vertrouwen en ontmoeten, veiligheid en sociale cohesie centraal.

Het creëert nieuwe perspectieven en verbindt concrete aspecten met elkaar. Het resultaat zijn eerste kaarten voor heel Zuid-Holland op buurtniveau. De conclusie is dat aspecten en doelen vanuit verschillende domeinen elkaar zeker kunnen versterken. De drie perspectieven nodigen niet alleen uit om in te zoomen in gebieden, ze laten ook zien dat een slimme selectie en combinatie van doelen en aspecten van brede welvaart tot een nieuwe aanpak kan leiden waarin verschillende opgaven elkaar ontmoeten.

¹ welzijn, materiele welvaart, gezondheid, arbeid & vrije tijd, wonen, samenleving, veiligheid, milieu (CBS)

Lage belevingswaarde van het landschap

bron: Atlas Natuurlijk Kapitaal,
bewerkt door PZH

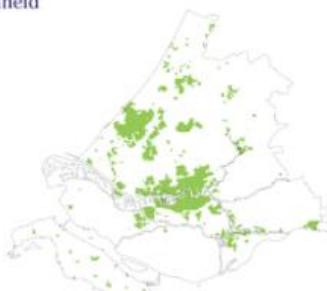
Buurtten waarvan de sociale samenhang onvoldoende scoort

bron: Leefbaarometer 3.0

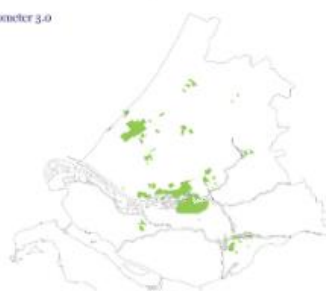
Buurtten met een bovengemiddelde sociale
eenzaamheid

bron: RIVM

Buurtten waarvan de veiligheid en overlast onvoldoende scoort

bron: Leefbaarometer 3.0

Buurtten met een bovengemiddelde hoeveelheid
bewoners die last hebben van een langdurige
aandoening

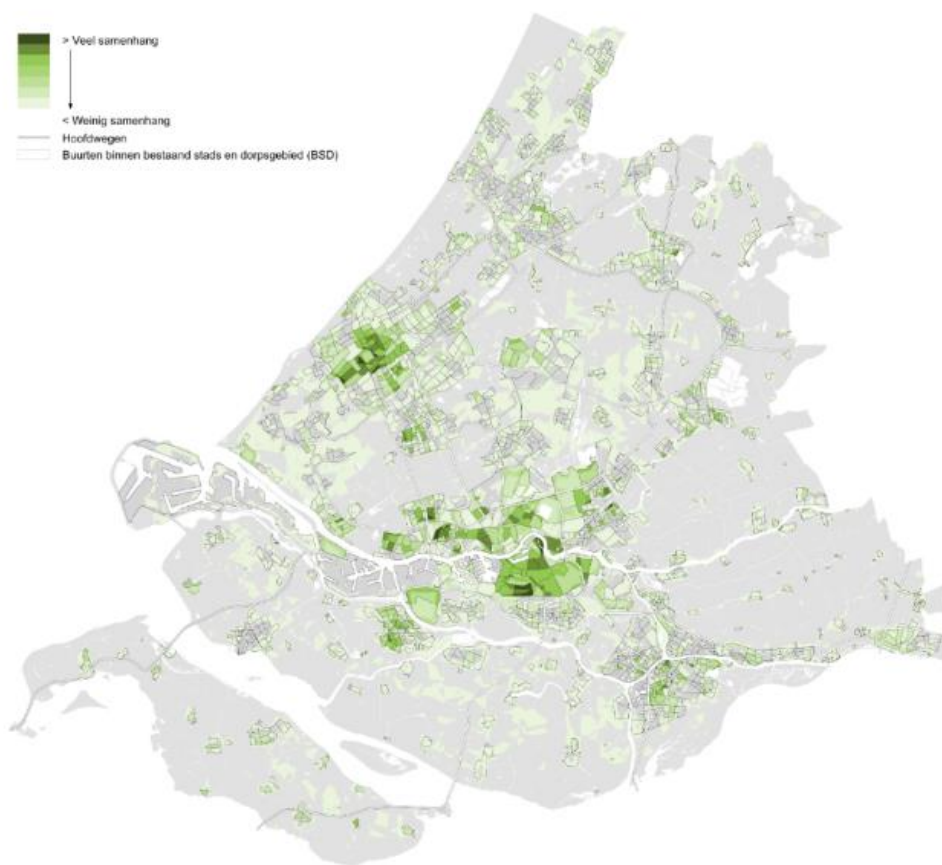
bron: RIVM

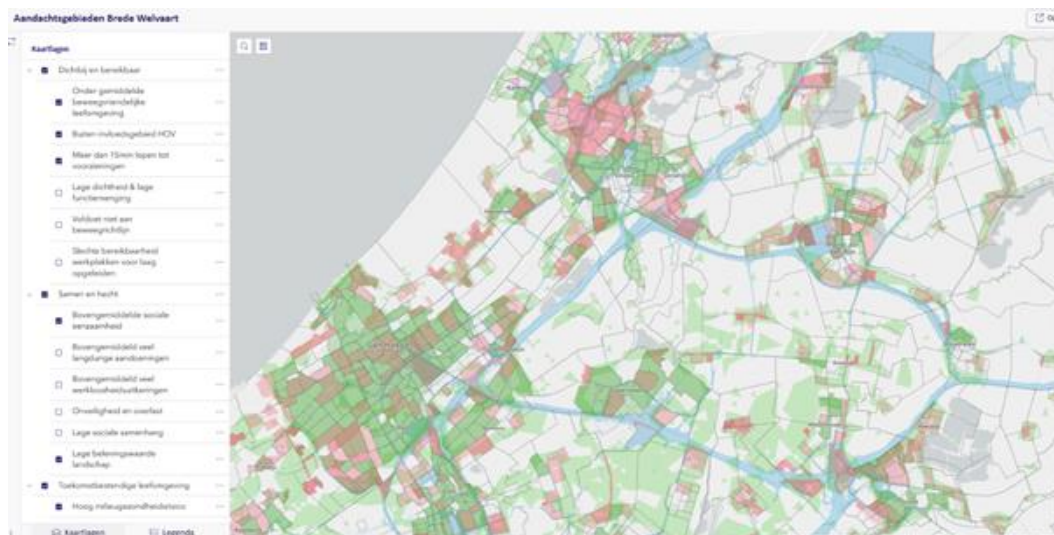
Buurtten met een bovengemiddeld percentage werkloosheids
uitkeringen

bron: CBS

Het is mogelijk om nieuwe of andere perspectieven toe te voegen en middels een eerste versie van een interactieve kaart zelf aan de slag te gaan om verschillende elementen uit de drie perspectieven opnieuw en anders te combineren.

De kaartnavigatie wordt gestart door ergens op de weerwave te klikken. De kaartlagen zijn gegroepeerd per thema. In het menu kunt u de thema's in- en uitvouwen, vervolgens kunt u per thema indicatoren aan- en uitvinken. Daarmee kunt u zelf kiezen voor welke indicatoren u de aandachtsgebieden kaart wilt zien.

Doorwerking op thema-indeling

De uitgevoerde toekomstverkenning brede welvaart heeft ingezet op verbindingen tussen domeinen en combinaties van maatregelen uit verschillende beleidsvelden. De belangrijkste aanbevelingen vanuit de verkenning zijn:

- Waardeer cross-sectorale perspectieven
- Weersta de reflex om snel technocratische hapklare sectorale brokken te zoeken
- Durf de complexiteit aan en benadruk het belang van samenhang in politieke keuzes

Vanuit deze aanbevelingen en de drie verbindende perspectieven is het denkbaar dat de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland, bij het verder implementeren van het brede welvaartsperspectief, ook een verandering ondergaat qua thema-indeling en visuele presentatie op kaartniveau. Vanuit de gedachte dat 'de gemiddelde Zuid-Hollander' niet bestaat, geeft de informatie ons meer duiding op wijkniveau. Ook biedt het duiding met de geschetste samenhang tussen indicatoren en schetst het richtingen om in die samenhang aan oplossingen te werken op provinciaal niveau. De huidige thema-indeling is gebaseerd op het zogeheten Rad van de Leefomgeving. Deze indeling is gekozen vanuit de originele doelstelling van de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland om de staat van de leefomgeving in beeld te brengen. Dit is een directe verplichting vanuit de Omgevingswet. Indien een perspectief vanuit brede welvaart aanvullend centraal wordt gesteld, zien wij voor ons dat de thema-indeling zal veranderen. Wij hebben gezocht naar een indeling waarmee we zowel voldoen aan de verplichting vanuit de omgevingswet, als de wens vanuit het coalitieakkoord om te monitoren op Brede welvaart. De huidige voorkeursindeling is de thema-indeling die vormgegeven is door onderzoeksbureau PON en Telos. Zij beschikken over een ruime expertise op het onderwerp en werken nauw samen met onder andere de Universiteit van Tilburg en de provincie Noord-Brabant op brede welvaart. Hun indeling is gebaseerd op de uitgebreide en landelijke monitor brede welvaart van het CBS, maar geënt op de provinciale bevoegdheden en invloedssfeer.

Zie hieronder de thema's en omschrijving.

Thema's	Omschrijving
Ecosystemen en biodiversiteit	De staat en veerkracht van ecosystemen en de aanwezigheid van verschillende plant- en diersoorten.
Milieu en klimaat	De kwaliteit van de leefomgeving en de mate waarin deze beïnvloed wordt door klimaatverandering en milieufactoren.
Veiligheid	De mate waarin mensen worden blootgesteld aan fysieke en sociale omgevingsrisico's en hoe veilig zij zich voelen.
Welbevinden	De ervaren kwaliteit van leven, waaronder de tevredenheid over de woon-, werk- en recreatieomgeving.

Sociale samenhang en inclusie	De mate waarin mensen sociale verbindingen hebben en gelijke kansen krijgen om deel te nemen aan de samenleving.
Cultuur	De deelname aan en beschikbaarheid van kunst, cultuur en erfgoed binnen de samenleving.
Wonen	De toegankelijkheid, kwaliteit en betaalbaarheid van woningen en de woonomgeving.
Gezondheid	De fysieke en mentale gesteldheid van mensen en de factoren die hierop van invloed zijn.
Mobiliteit en bereikbaarheid	De mate waarin mensen zich kunnen verplaatsen en toegang hebben tot werk en voorzieningen.
Arbeid en vrije tijd	De verdeling van tijd tussen werk en ontspanning en de kwaliteit van beide.
Onderwijs	De mogelijkheden voor mensen om kennis en vaardigheden te ontwikkelen.
Materiële welvaart	De verdeling van inkomen en economische middelen binnen de samenleving en de bredere economische structuur.